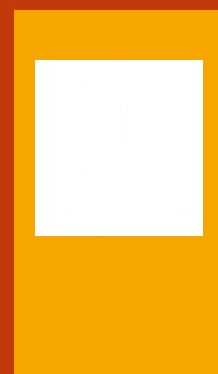

Folkbibliotekssamarbeten

- Sveriges officiella biblioteksstatistik

Författare och Organisation

Kungliga biblioteket

www.kb.se

Diarienummer: Ange diarienummer

ISBN: Ange ISBN

Förfrågningar: biblioteksstatistik@kb.se, Cecilia Ranemo 010-709 36 39

Foto: Maja Atterstig / KB

Innehållsförteckning

Inledning	5
Invånarantal, nyckeltal, fördelningsnycklar	5
Fjärrlån	6
Omlån	6
Aktiva låntagare	7
Enskilda skolbibliotek	7
E-medier	8
Medier på nationella minoritetsspråk	9
Fysiskt bestånd	9
Barn och unga	10

Inledning

Den här skriften innehåller rekommendationer och utökade definitioner för att underlätta arbetet att ta fram Sveriges officiella biblioteksstatistik för de folkbibliotek som ingår i interkommunala katalogsamarbeten. Skriften riktar sig till de som besvarar den årliga statistiken om folkbibliotekens verksamhet.

Under hösten 2024 gjorde Kungliga biblioteket, KB, en kartläggning av de folkbibliotekssamarbeten som finns i Sverige. Totalt sett ingår mer än hälften av landets alla folkbibliotek i ett av de 23 katalogsamarbeten som finns, totalt 181 kommuner. Fler samarbeten är planerade. Utifrån kartläggningen har KB förstått att det kan vara svårt att separera vissa uppgifter när ett bibliotek ingår i ett samarbete varför detta stöd med rekommendationer och utökade definitioner tagits fram.

Invånarantal, nyckeltal, fördelningsnycklar

Rekommendation:

Om samarbetet använder ett biblioteksdatasystem där det är svårt att separera vissa av de efterfrågade uppgifterna per kommun, ska en uppdelning göras med hjälp av nyckeltal.

Om inte olika variabler automatiskt kan redovisas per kommun inom samarbetena kan en fördelningsnyckel användas. Det vanligaste sättet är att räkna ut hur stor procentuell andel befolkningen i respektive kommun har av samarbetets totala befolkningmängd och därigenom skapa en fördelningsnyckel. Exempel:

SNOKA	Invånarantal	Andel invånare, nyckel
Bromölla	12 498	6 %
Hässleholm	52 241	27 %
Hörby	15 585	8 %
Kristianstad	86 560	45 %
Osby	13 106	7 %
Östra Göinge	14 331	7 %

Det bör tilläggas att fördelningsnycklar per invånare inte alltid fungerar optimalt om det är stor skillnad mellan kommunerna. En kommun kan till exempel ha många sommarboende eller turister som nyttjar biblioteket när de är på besök. En annan kommun kan ha stora arbetsplatser eller köpcenter som också påverkar var besök sker. Det är dock viktigt att samma typ av fördelningsnyckel används år från år så att kommunernas utveckling kan följas över tid.

Fjärrlån

Definition (utökad definition i fet stil):

In- och utlån från och till biblioteksorganisationen (för folkbibliotek: egna kommunen) räknas som fjärrlån. Integrerade skolbibliotek räknas som folkbibliotek. Uppgiften avser endast effektuerade lån. Omlån som begärts av låntagare räknas ej **som ett extra fjärrlån**. Rapporterna om fjärrlån i Libris skapas natten till den 28:e i månaden efter den rapporterade månaden <http://statistik.libris.kb.se/ill/statistik/sigelstat.html/>. **Folkbiblioteksorganisationer som ingår i interkommunala biblioteksdatasystemssamarbeten ska inte räkna korslån inom samarbetet som fjärrlån.**

Fjärrlån ska enligt gällande definition räknas om folkbibliotekets medier lämnat *kommungränsen* eller till en annan bibliotekstyp. Men i fortsättningen behöver inte korslån inom ett folkbibliotekssamarbete räknas som fjärrlån även om det lämnat kommungränsen:

Omlån

Rekommendation:

Om omlån inte kan fördelas per kommun bör en fördelningsnyckel skapas som gör att omlån fördelas proportionellt per kommun i förhållande till var de låntagare bor som gjort de initiala lånen.

Sedan folkbiblioteksstatistiken började mätas i Sverige i början av 1900-talet har uppgiften om antal utlån inkluderat både initiala lån och omlån i det som redovisas. Men i den internationella folkbiblioteksstatistiken redovisas vanligen bara antal initiala lån när riksvärden presenteras. För att kunna rapportera värden internationellt så har

biblioteksstatistiken i Sverige därför sedan 2014 följt den internationella standarden för biblioteksstatistik, ISO 2789, där initiala lån och omlån är separerade.

Om det uppstår problem att fördela omlånen per kommun får det stora följder för de kommunala nyckeltalen eftersom i genomsnitt *en tredjedel* av alla lån på folkbiblioteken utgörs av omlån. I vissa kommuner utgör de en ännu större andel eftersom medierna lånas om automatiskt flera gånger om de inte reserverats av annan låntagare.

Det har rapporterats problem med att fördela de omlån som görs via webben eftersom de vanligen bara registreras vid ett cirkulationsställe (en kommun) inom samarbetena.

Aktiva låntagare

Definition (utökad definition i fet stil):

Totalt antal aktiva låntagare under kalenderåret, män, kvinnor och institutioner. En aktiv låntagare är registrerad användare som gjort *minst ett registrerat lån under kalenderåret* med sitt lånekort. **Interkommunala folkbibliotekssamarbeten som inte kan urskilja aktiva låntagare per kommun anger antal aktiva låntagare i förhållande till det procentuella invånarantalet i respektive kommun.**

Sedan 2014 har definitionen för vad som utgör en aktiv låntagare varit att personen ska ha gjort *ett aktivt lån* under året. Definitionen följer sedan 2014 den internationella standarden för biblioteksstatistik, ISO 2789. Det inkluderar även de låntagare som endast gör e-lån.

Tidigare års definition innehöll även att personen kunde ha gjort andra transaktioner, till exempel omlån eller reservation. I vissa biblioteksdatasystem finns den äldre definitionen fortfarande kvar och det påverkar nivån på antalet rapporterade aktiva låntagare.

Enskilda skolbibliotek

Från och med 2025 kan inte enskilda skolbibliotek längre samredovisas med folkbibliotek och integrerade folk- och skolbibliotek. Enskilda skol- och gymnasiebibliotek tillfrågas i en separat enkät.

Foto: Maja Atterstig / KB

E-medier

Rekommendation, e-titlar: Alla folkbibliotek inom ett och samma interkommunala samarbete redovisar tillgång till samma antal e-titlar på fråga 10 och 12 i enkäten. Det totala antalet e-titlar som folkbiblioteket i en kommun redovisar ska vara detsamma på fråga 10 och 12. Undantaget görs för samarbeten där någon av kommunerna lokalt har fler e-titlar än de andra kommunerna inom samarbetet.

Rekommendation, e-användning: Om antal nedladdningar av/sökningar i e-medier inte kan redovisas automatiskt per kommun inom interkommunala folkbibliotekssamarbeten ska det redovisas i förhållande till det procentuella invånarantalet i respektive kommun.

I kartläggningen som gjorts visade det sig att olika bibliotekssamarbeten redovisar sina e-medier och användningen av dem på olika sätt inom samarbetena. Därför finns nu två rekommendationer som gör att redovisningen inom alla samarbeten kan göras mer konsekvent:

Det kan vara bra att uppmärksamma att vissa leverantörer av e-medier har andra geografiska områdesindelningar än kommun när de levererar användningsstatistiken.

Symboler för de svenska minoriteterna. Foto: KB.

Medier på nationella minoritetsspråk

Definition (utökad definition i fet stil):

Antal titlar på e-medier som huvudsakligen är på språken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska 31 december. Titlar som finns fritt på internet som biblioteket har katalogiserat ska inte räknas. **Folkbibliotek som ingår i interkommunala bibliotekssamarbeten anger alla samma antal e-titlar av medier på nationella minoritetsspråk inom samarbetet, om det inte också finns lokala e-bestånd.**

Att ge tillgång till medier på de nationella minoritetsspråken är ett särskilt uppdrag som de svenska biblioteken har enligt bibliotekslagen. Därför finns det frågor om det i Sveriges officiella biblioteksstatistik.

Fysiskt bestånd

Rekommendation: Det fysiska mediet ska räknas till beståndet i den kommun som köpt in det. Då kan jämförelser av nyförvärv göras mellan olika kommuner.

Inom vissa folkbibliotekssamarbeten förekommer så kallat flytande bestånd. Mediet stannar kvar i den kommun där det återlämnats. Det har ibland lett till frågor när det fysiska beståndet ska rapporteras per den sista december under kalenderåret.

Foto: Maja Atterstig / KB

Barn och unga

Rekommendation:

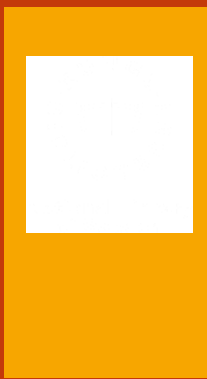
Observera att alla frågor om barn och unga i biblioteksstatistiken alltid har åldersgränsen 0-17 år, dvs. alla under 18 år. Frågorna om publika aktiviteter för barn och unga avser aktiviteter som inte uppenbarligen är avsedda för vuxna.

Definition (utökad definition i fet stil):

Totalt bestånd av litteratur tryckta böcker och seriella publikationer för barn och unga. Dessa medier har redan räknats under frågan om bestånd. Vanligen är sådana katalogposter märkta J för juvenile. Frågan avser både skön- och facklitteratur. **Om biblioteksdatasystem används som t.ex. inte har materialtypen seriella publikationer, välj då alla sådana som kan betecknas som ”tryckta medier”.**

Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Därför finns det några särskilda frågor om barn och unga.

Var extra nog med att kontrollera åldersgräns eftersom det har noterats att olika biblioteksdatasystem har olika åldersgränser och att de materialtyper som finns inte alltid överensstämmer med definitionerna och det som efterfrågas i den officiella biblioteksstatistiken.

Kungliga biblioteket

Besöksadress: Humlegården
Box 5039, 102 41 Stockholm
Telefon: 010-709 30 00
E-post: info@kb.se
www.kb.se